

Надія ГРИНЬКОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-5774-8699
e-mail: shnadiya@ukr.net

Надія ШАГАЙ,
директор Комунальної установи
«Клеванський інклюзивно-ресурсний центр»
Клеванської селищної ради
Рівненського району Рівненської області,
с. Клевань, Україна
ORCID: 0009-0008-3730-3423
e-mail: shagay_nadiya@ukr.net

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОМУ ЦЕНТРІ

Анотація. У статті окреслено сучасні аспекти логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі (нормативно-правовий, організаційно-методичний, матеріально-технічний, статистичний) та визначено основні рівні підвищення ефективності діяльності вчителя-логопеда (мікрорівень, мезорівень, макрорівень). Схарактеризовано напрями вдосконалення логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі на основі врахування сучасних аспектів діяльності фахівця, серед яких: покращення матеріально-технічної бази інклюзивно-ресурсного центру; забезпечення установи кваліфікованими фахівцями; покращення нормативно-правового забезпечення діяльності центру; організація систематичної ефективної співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами; вдосконалення системи роботи з дітьми з особливими

освітніми потребами з-поміж внутрішньо переміщених осіб; налагодження співпраці з громадськими організаціями, зокрема й міжнародними, що опікуються дітьми з освітніми труднощами та дітьми з інвалідністю; створення всеукраїнської асоціації фахівців-логопедів інклюзивно-ресурсних центрів; створення умов для підвищення кваліфікації фахівців інклюзивно-ресурсних центрів за кордоном, участь у міжнародних проєктах і грандах.

Ключові слова: сучасні аспекти логопедичної роботи, нормативно-правовий аспект, організаційно-методичний аспект, матеріально-технічний аспект, статистичний аспект, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсний центр, напрями вдосконалення логопедичної роботи.

Nadiya GRYNKOVA,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Theory
and Methodology of Education
Rivne State University of Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5774-8699
e-mail: shnadiya@ukr.net

Nadia SHAGAI,
Director of the Communal Institution
«Klevan inclusive resource center»
Klevan settlement council
Rivne district of Rivne region,
Klevan, Ukraine
ORCID: 0009-0008-3730-3423
e-mail: shagay_nadiya@ukr.net

MODERN ASPECTS AND DIRECTIONS OF IMPROVING THE SPEECH THERAPY WORK IN THE INCLUSIVE RESOURCE CENTER

Abstract. The article characterizes the modern aspects of speech therapy work in an inclusive resource center: regulatory and legal, organizational and methodological, material and technical, statistical. The regulatory and legal aspect is a set of conventions, concepts, laws, resolutions, provisions, orders, letters, instructions of the international, state and regional levels, which regulate the activities of the inclusive resource center. The organizational and methodical aspect is related to the professional requirements for the personality of the IRC specialist. The material and technical aspect involves the availability of premises, necessary furniture, speech therapy tools, didactic materials, office equipment, and computer programs. Isolation of the statistical aspect involves maintaining a data bank of persons who have been comprehensively assessed and registered with the IRC. Three levels of modernization and improvement of the speech therapist's activity are defined: micro level, meso level, and macro level.

Directions to improve speech therapy work in the inclusive resource center are highlighted: improving the material and technical base of the institution; purchase of a vehicle to improve the mobility of specialists of the inclusive resource center; including a speech therapist, in reaching children with disabilities; provision of IRC by qualified specialists; improvement of regulatory and legal support of IRC activities; organization of systematic and effective cooperation with parents of children with disabilities; improvement of the system of working with children with special needs from internally displaced persons; establishment of cooperation with public organizations, including international ones, which take care of children with special educational needs and disabilities; creation of the all-Ukrainian association of speech therapists of inclusive resource centers; creation of conditions for improving the qualifications of speech therapist teachers and other specialists of the IRC abroad, participation in international projects, grants.

Key words: modern aspects of speech therapy work, regulatory and legal aspect, organizational and methodological aspect, material and technical aspect, statistical aspect, children with special educational needs, inclusive resource center, directions of improving speech therapy work.

Постановка проблеми. Система освіти в Україні впродовж останніх років зазнала відчутної модернізації змісту й структури, що пов'язано передусім з уведенням інклюзивного навчання та переходом до стандартів Нової української школи. Крім того, до невтішної тенденції щодо збільшення кількості осіб з особливими освітніми потребами (далі – ООП), до яких належать особи, «які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їхніх прав на освіту» (Закон України «Про освіту», 2017), призвели й події,

пов'язані з російсько-українською війною.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 12.07.2017 № 545, а також згідно зі змінами, внесеними до означеної вище постанови щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами від 21.07.2021 № 765, на базі реорганізованих психолого-медико-педагогічних консультацій було створено мережу інклюзивно-ресурсних центрів, фахівці яких здійснюють комплексну оцінку психофізичного розвитку дітей, визначають наявність освітніх труднощів, встановлюють рівень підтримки, надають необхідну допомогу у розвитку, навчанні, вихованні, соціалізації особам із особливими освітніми потребами та інвалідністю.

Беручи до уваги характеристику дітей з освітніми труднощами, варто наголосити, що у більшості з них наявний певний тип мовленнєвого порушення, що актуалізує необхідність проведення логопедичної діагностики та надання логопедичних корекційних послуг, що є одним із важливих завдань інклюзивно-ресурсного центру (далі – ІРЦ).

Зважаючи на викладене вище, зазначимо, що на сьогодні виникає необхідність у пошуку нових актуальних підходів та напрямів щодо вдосконалення роботи вчителя-логопеда, який працює в інклюзивно-ресурсному центрі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проведена наукова розвідка засвідчила про наявність низки публікацій з окресленої теми. Так, зміст та особливості діяльності інклюзивно-ресурсних центрів схарактеризовано О. Беловою, М. Євченко, А. Колупаєвою, Т. Каменщук, Л. Прохоренко, С. Шевченко. Історична генеза розвитку і становлення психолого-медико-педагогічних консультацій, що були реорганізовані в інклюзивно-ресурсні центри, стала предметом досліджень А. Обухівської, Л. Прохоренко, М. Ярошук. Інноваційні технології діяльності інклюзивно-ресурсних центрів представлено в наукових розвідках В. Логвиненко, А. Обухівської, Т. Ілляшенко.

Організаційні та методичні засади логопедичної роботи в ІРЦ проаналізовано в працях Н. Вашук, Н. Гаврилової, С. Мартинець, Ю. Пінчук, Л. Федієнко та ін. Питання професійної компетентності діяльності вчителя-логопеда висвітлено в роботах І. Малишевської, І. Мартиненко, Л. Перцевої, Ю. Пінчук, Ю. Рібцун, Л. Стахової.

Отже, аналіз наукових доробок дає підстави стверджувати, що деякі аспекти актуалізованої проблеми відображено в низці досліджень, однак питання вдосконалення діяльності вчителя-логопеда на посаді фахівця інклюзивно-ресурсного центру не стала предметом окремого наукового дослідження.

Мега статті – схарактеризувати сучасні аспекти логопедичної роботи та визначити напрями

вдосконалення діяльності вчителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою визначення напрямів удосконалення логопедичної роботи з червня по вересень 2024 року нами було проведено опитування серед учителів-логопедів (фахівців) ІРЦ, в якому взяли участь 50 респондентів з усієї України. З цією метою у Google-формі було розроблено анкету, яку розміщено у вайбер-групі «Сучасні логопеди».

Провівши аналіз відповідей фахівців логопедів, які працюють в інклюзивно-ресурсних центрах, та ознайомившись із науковими доробками О. Дікової-Фаворської, С. Здрагат, А. Обухівської, Т. Жук, Т. Ілляшенко, А. Колупасової, М. Ярошук й інших учених, нами було розроблено схему, яка відображає зв'язок між сучасними аспектами та напрямками вдосконалення логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсних центрах (див. рис.).

Проектування представленої в дослідженні схеми здійснено завдяки врахуванню системи виокремлених

нами взаємопов'язаних аспектів логопедичної роботи, а саме: нормативно-правового, організаційно-методичного, матеріально-технічного, статистичного, а також на основі запропонованих Н. Заєрковою й А. Трейтяк змісту і засад функціонування інклюзивної установи (Заєркова, Трейтяк, 2021, с. 3–19). Проаналізуємо їх детальніше.

Нормативно-правовий аспект – передбачає сукупність конвенцій, концепцій, законів, постанов, положень, розпоряджень, наказів, листів, інструкцій міжнародного, державного й регіонального рівнів, які регламентують організацію інклюзивної освіти та діяльність інклюзивно-ресурсного центру, а отже, й роботу учителя-логопеда. До них належать: Декларація прав дитини, Декларація про права інвалідів; закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про доступ дітей з особливими потребами до освіти», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю»; Положення про інклюзивно-ресурсний центр, Статут установи, Посадові інструкції, Правила внутрішнього розпорядку та ін.

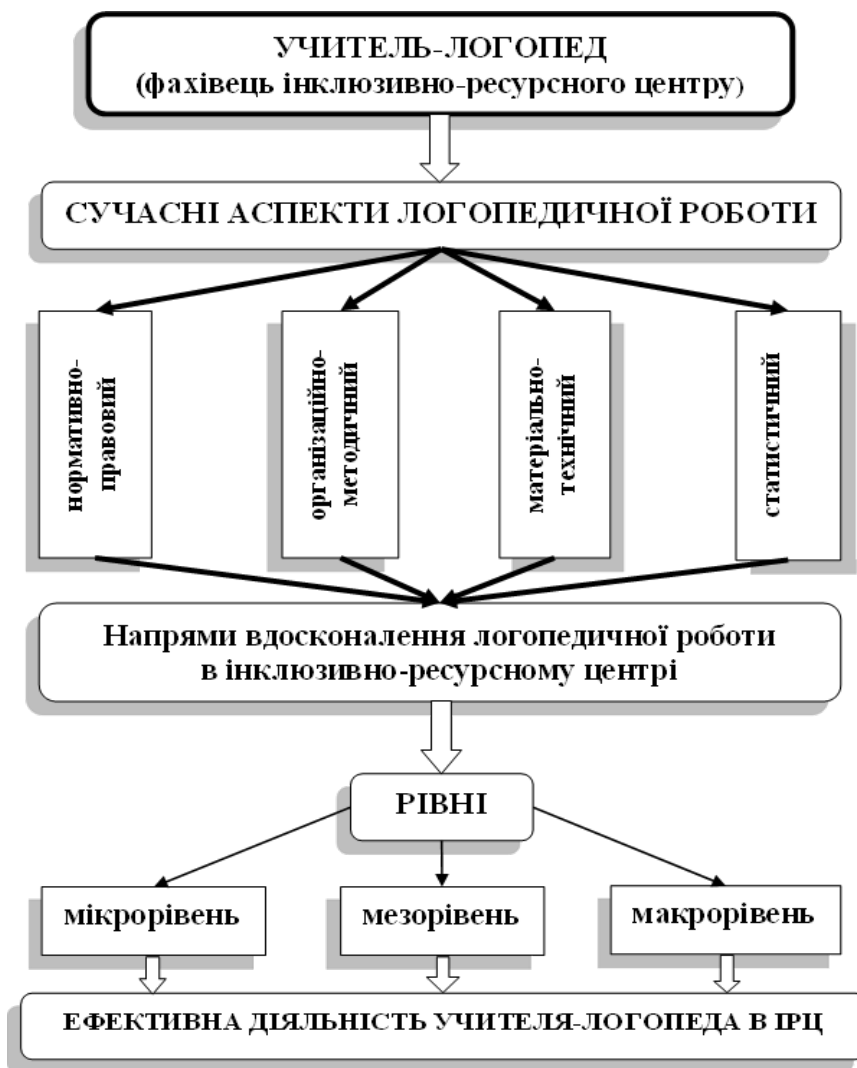

Рис. Сучасні аспекти й напрями вдосконалення логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі

Організаційно-методичний аспект – пов'язаний із професійними вимогами до особистості фахівця ІРЦ. Зокрема, йому мають бути притаманні високий рівень професійної компетентності, вміння ефективно й досконало здійснювати логопедичну діагностику дітей з особливими освітніми потребами, організувати та проводити корекційно-розвиткові логопедичні заняття, методичну та інформаційно-просвітницьку роботу, володіти необхідними логопедичними методами. Модель професійної компетентності учителя-логопеда, фахівця ІРЦ представлена у наших попередніх роботах (Гринькова, Лісова, Опалюк, 2023).

Матеріально-технічний аспект уможливорює ефективну та якісну організацію логопедичної роботи й передбачає наявність приміщення, необхідних меблів, зокрема й спеціальних; логопедичних інструментів, дидактичних матеріалів, оргтехніки, комп'ютерних програм тощо.

Виокремлення **статистичного аспекту** передбачає ведення банку даних осіб, яким проведено комплексну оцінку розвитку та поставлено на облік в ІРЦ. Наприклад, на сьогодні введено в дію електронну систему автоматизованої реєстрації і подання заявки на відвідування центру. Важливим є також питання здійснення моніторингу дітей з ООП, які потребують корекційної, зокрема й логопедичної, допомоги.

Зазначимо, що нині організація логопедичної роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру потребує модернізації, підвищення ефективності, що, на нашу думку, досягається завдяки виконанню означених завдань на трьох основних рівнях: мікрорівні, мезорівні та макрорівні.

Так, реалізація **мікрорівня** передбачає покращення всіх зазначених вище аспектів логопедичної роботи в умовах інклюзивної установи. Наприклад, видання директором наказів про призначення, нагородження фахівців центру, зокрема логопеда, мотивуватиме їх до підвищення рівня професійної компетентності, покращення якості роботи.

Крім того, на рівні установи видаються накази про форму роботи (на підставі наказу відділу освіти), укладаються угоди про співпрацю, як-от: із центром розвитку дитини «Майстерня лого», закладами дошкільної, позашкільної, загальної середньої та вищої освіти тощо.

Заходи, які пов'язані з реалізацією організаційно-методичного аспекту, мають на меті оптимізацію режиму робочого дня вчителя-логопеда, розширення його методичного багажу, збільшення переліку необхідної методичної літератури, підвищення рівня кваліфікації завдяки участі в конференціях, семінарах, вебінарах, консорціумах, тренінгах, майстер-класах тощо.

Покращення матеріально-технічного забезпечення логопедичного кабінету уможливить використання інноваційних методик та технологій корекційної роботи, передусім застосування альтернативних логопедичних технік із використанням сучасного комп'ютерного програмного забезпечення та сучасного устаткування (наприклад, інтерактивного логопедичного дзеркала та ін.).

Виокремлений нами **мезорівень** реалізується на рівні громади, відділів освіти, громадських організацій

через упровадження відповідних програм (наприклад, «Крок»), які опікуються дітьми з особливими освітніми потребами з метою надання їм необхідної допомоги, зокрема й логопедичної. На цьому рівні відбуваються необхідні заходи з урахуванням усіх визначених нами аспектів. Так, покращення матеріально-технічного оснащення кабінету логопеда можливе завдяки спонсорській допомозі, вкладенням інвестицій тощо. Як приклад – Клеванський інклюзивно-ресурсний центр, що відзначається наявністю нового сучасного інтерактивного обладнання (панель, пісочниця, підлога, дзеркало), придбаного за ініціатииви директора центру, а також завдяки сприянню спонсорів.

На **макрорівні** домінуючим є вплив держави, суспільства, міжнародної спільноти стосовно можливості надання допомоги, зокрема й логопедичної, дітям з особливими освітніми потребами. Крім того, важливою є законодавча база, прийнята і затверджена на державному рівні, що визначає зміст, особливості й напрями діяльності сучасних інклюзивно-ресурсних центрів.

Відповідно до прийнятих змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсний центр на сучасному етапі проводить комплексну оцінку розвитку дитини і визначає: категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів); загальну характеристику вірогідного прояву, ступінь прояву, а також рівень підтримки (Положення про інклюзивно-ресурсний центр (зі змінами), 2021).

Крім того, важливими умовами є прийняття суспільством інклюзивної освіти, формування адекватного, толерантного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, визнання їхніх прав на якісну освіту, необхідні умови для розвитку, навчання й виховання, включення в процеси життєдіяльності.

Проведене нами опитування учителів-логопедів, які працюють в інклюзивно-ресурсних центрах, уможливив виокремлення основних напрямів підвищення ефективності логопедичної роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру. Зокрема, 93% опитаних педагогів серед позитивних моментів назвали покращення матеріально-технічної бази установи, 50% – забезпечення ІРЦ кваліфікованими фахівцями, 40% – удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності ІРЦ.

Питання анкети передбачали також висловлення власних думок респондентів, серед яких варто виокремити такі:

- придбання транспортного засобу для покращення мобільності фахівців інклюзивно-ресурсного центру, вчителя-логопеда;

- організація систематичної тісної співпраці з батьками дітей з ООП;

- удосконалення системи роботи з дітьми з труднощами із внутрішньо переміщених осіб;

- налагодження співпраці з громадськими організаціями, зокрема й міжнародними, які опікуються дітьми з інвалідністю та з особливими освітніми потребами;

- створення умов для підвищення кваліфікації учителів-логопедів та інших фахівців ІРЦ за кордоном,

участь у міжнародних проєктах, грандах.

Відповідаючи на останнє запитання запропонованої нами анкети – «Ваші побажання і пропозиції щодо покращення роботи вчителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі», були висловлені, зокрема, думки щодо: покращення матеріально-технічного забезпечення ІРЦ; привернення уваги суспільства й громадськості до проблем дітей з інвалідністю та ООП; придбання мобільного ІРЦ із пандусом для дітей-інвалідів; створення всеукраїнської асоціації фахівців-логопедів інклюзивно-ресурсних центрів; унормування роботи із дітьми з ООП з-поміж біженців та тимчасово внутрішньо переміщених осіб тощо.

Висновки. Отже, проведене нами дослідження уможливило виокремлення важливих напрямів удосконалення логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі на основі урахування сучасних аспектів діяльності фахівця, зв'язок між ними відображено у спроектованій нами схемі.

До основних аспектів діяльності фахівця належать: покращення матеріально-технічної бази установи; придбання транспортного засобу для покращення мобільності фахівців інклюзивно-ресурсного центру, зокрема й учителя-логопеда, в доїзді до дітей з інвалідністю; забезпечення ІРЦ кваліфікованими фахівцями, вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності ІРЦ; організація систематичної тісної співпраці з батьками дітей з ООП; удосконалення системи роботи з дітьми з ООП із внутрішньо переміщених осіб; налагодження співпраці із громадськими організаціями, зокрема й міжнародними, які опікуються дітьми з особливими освітніми потребами та з інвалідністю; створення всеукраїнської асоціації фахівців логопедів інклюзивно-ресурсних центрів; створення умов для підвищення кваліфікації учителів-логопедів та інших фахівців ІРЦ за кордоном, участь у міжнародних проєктах, грандах.

Перспективи подальших досліджень. Представлена наукова розвідка не претендує на повне вирішення проблеми підвищення ефективності діяльності фахівця – учителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі. Подальшої розробки потребують питання визначення рівнів професійної компетентності сучасного фахівця (консультанта) ІРЦ та її формування, підготовка майбутнього вчителя-логопеда до роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 12.10.2024).

Положення про інклюзивно-ресурсний центр: постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017

№ 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2024).

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами: постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 № 765. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2024).

Інклюзія від А до Я: poradnik dla fachivciv inklyuzivno-resursnykh tsentriv. (2021) / упоряд.: Н. Заєркова, А. Трейтиак. Київ. 57 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36695/1/N_Zaerkova_A_Treitiak_IL.pdf (дата звернення: 12.11.2024).

Гринькова, Н., Лісова, Л., Опалюк, О. (2023). Характеристика професійної компетентності вчителя-логопеда інклюзивно-ресурсного центру. *Актуальні питання корекційної освіти*. Вип. 22. С. 85–98. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/724/712.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).

REFERENCES

Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine] vid 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (data zvernennia: 12.10.2024). [in Ukrainian].

Polozhennia pro inklyuzyvno-resursnyi tsentr [Regulations on inclusive resource center]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.07.2017 № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 10.11.2024). [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do deiakyx postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo orhanizatsii navchannia osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [On Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Organization of Education of Persons with Special Educational Needs] vid 21.07.2021 № 765. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 10.11.2024). [in Ukrainian].

Inklyuziia vid A do Ya: poradnyk dlia fachivtsiv inklyuzyvno resursnykh tsentriv [Inclusion from A to Z: a guide for specialists of the inclusive resource center]. (2021) / uporiad.: N. Zaierkova, A. Treitiak. Kyiv. 57 s. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36695/1/N_Zaerkova_A_Treitiak_IL.pdf (data zvernennia: 12.11.2024). [in Ukrainian].

Hrynkoval, N., Lisova, L., Opaliuk, O. (2023). Kharakterystyka profesiinoi kompetentnosti vchytelia-lohopeda inklyuzyvno-resursnoho tsentru [Characteristics of the professional competence of the teacher-speech therapist of the inclusive resource center]. *Aktualni pyttannia korektsiinoi osvity*. Vyp. 22. S. 85–98. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/724/712.pdf/> (data zvernennia: 14.11.2024). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 21.11.2024